එදා මෙදා මහාමැතිවරණ සටහනක්

ඡන්දයෙන් මහජන නියෝජිතයින් තෝරා පත්කර ගැනීමට අපි හුරුවූයේ මීට වසර 84 කට ඉහතදී. ඒ සර්වජන ඡන්ද බලය ලබා 1931 දී රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවට මන්ත්‍රීවරුන් පත්කර ගත් අවස්ථාවේ සිට. ඊට කලින්ද ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට කීපදෙනෙකු තෝරාගැනීමට උගත්කම හා ආදායම මත සීමිත පිරිසක් ඡන්දය දීමේ වරම් ලබා සිටි නමුත් බහුතරයකට ඒ වරප්‍රසාදය ලැබුණේ ඩොනමෝර් කොමිසම විසින් කරන ලද නිර්දේශයක් අනුවයි.

මුලු රටම එක්ව ඡන්දය දෙන මැතිවරණ දෙකක් දැන් අපේ රටේ පැවැත්වෙයි. එකක් අවුරුදු හයකට වරක් පැවැත්වෙන මහා මැතිවරණය. අනෙක ජනාධිපතිවරණය.එයත් පැවැත්වීමට නියමව ඇත්තේ අවුරුදු හයකට වරක් බැගින්. විධායක ජනාධිපති පත්වීමෙන් පසු ජනාධිපතිවරණයක් පැවැත්වූ විගසින්ම පාහේ මහා මැතිවරණයක් ද පැවැත්වීම සාමාන්‍යයෙන් සිදුවන්නක්.

බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩු සමයේ ශ්‍රී ලංකාව 1796 දී ඉංග්‍රීසින් යටතට පත්වීමෙන් පසු ලන්ද්සීන් විසින් අල්ලාගෙන සිටි මුහුදුබඩ ප්‍රදේශ දෑවුරුද්දක් පාලනය කරනු ලැබුවේ පෙරදිග ඉන්දීය වෙළඳ සමාගම යටතේ මදුරාසි රජයේ කොටසක් වශයෙනි. 1798 දී මෙම ප්‍රදේශ බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුවට පවරාගැනීමෙන් පසු යටත් විජිතයක් ලෙස පාලනය සඳහා ආණ්ඩුකාරවරයෙකු පත්කෙරුණි. 1815 දී කන්ද උඩරට අත්පත් කරගැනීමෙන් පසු ලංකාව මුලුමනින්ම විදේශීය ආධිපත්‍යයට යටත් විය.

රටේ පාලනය කෙසේවියයුතුදැයි සොයාබැලීම සඳහා බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුව විසින් පත්කෙරුණු කෝල්බෲක්-කැමරන් කොමිසම කළ නිර්දේශ අනුව 1833 දී ආණ්ඩුකාරවරයාට උපදෙස් දීම සඳහා විධායක සභාවක් සහ ව්‍යවස්ථාදායක සභාවක් පත්කරන ලදී. ආණ්ඩුකාරවරයාගේ මූලිකත්වයෙන් යුත් විධායක සභාවට ජ්‍යෙෂ්ඨ පරිපාලන නිලධාරීන් පස්දෙනෙක් අයත්වූහ. ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට 15 දෙනෙකු අයත්වූ අතර ඒ අයගෙන් නව දෙනෙක් නිලධාරීන්වූහ. ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් පත්කෙරුණු සෙසු හයදෙනා අතර පහත රට සිංහලයෙකු ද, බර්ගර් ජාතිකයෙකු ද, දෙමළ ජාතිකයෙකු ද, යුරෝපීය වැවිලිකරුවන් හා ව්‍යාපාරිකයන් අතරින් තෝරාගනු ලැබූ හතර දෙනෙක් ද වූහ. මේ ලාංකිකයන්ට රටේ පාලනයට හවුල්වීමට ලැබුණු පළමුවෙනි අවස්ථාවයි.

1889 දී උඩරැටියකු සහ මුස්ලිම් ජාතිකයකු ද ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට එකතු කරන ලදුව නිලධාරීන් නොවන අයගේ ගණන අටක් දක්වා වැඩිවිය.

1910 දී නිලධාරීන් ගණන 11 දක්වාත් නිලධාරීන් නොවන අයගේ ගණන 10 දක්වාත් වැඩිකෙරුණි. ඒ දහදෙනාගෙන් හතරදෙනෙක් ඉතාමත් සීමිත ජන කොටසක් විසින් තෝරාපත්කර ගැනීම විශේෂයක් විය. යුරෝපීයයන් දෙදෙනෙක් ද, බර්ගර් ජාතිකයෙක් ද, උගත් ලාංකිකයෙක් ද එසේ තෝරාපත්කරගනු ලැබුවේ මසකට රුපියල් පනහක ආදායමක් හෝ වෘත්තීයමය හෝ උගත්කම අතින් සුදුසුකම් තිබූ අයගෙන් සමන්විත සීමිත ඡන්ද පිරිසක් විසිනි. සෙසු අය කලින් මෙන්ම ජාතීන් අනුව පත්කෙරුණි. 'උගත් ලාංකිකයා' මෙන් පත්වූයේ පොන්නම්බලම් රාමනාදන් මහතා ය.

මේ වන විට ව්‍යවස්ථා ප්‍රතිසංස්කරණ ඉල්ලා විවිධ සංවිධාන බිහිවෙමින් පැවති අතර 1919 දෙසැම්බර් 11 වෙනිදා ඒ සියල්ල එකතුවී ලංකා ජාතික සංගමය පිහිටුවා ගන්නා ලදී. එහි සභාපති වශයෙන් පත්වූයේ පොන්නම්බලම් අරුණාචලම් ය.

1920 දී ව්‍යවස්ථා සභාවේ නිලධාරීන් ගණන 14 ක්වූ අතර සෙසු අය 23 දක්වා වැඩිවිය. ඒ අයගෙන් 16 දෙනෙක් තෝරාපත්කරගනු ලැබීය.

1924 දී නිලධාරීන් ගණන 12 දක්වා අඩුවෙද්දී නිලධාරීන් නොවන නියෝජිතයින් 37 දක්වා වැඩිකෙරුණි. ඒ අයගෙන් 23 දෙනෙක් ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් තෝරා පත්කර ගනු ලැබූහ. 11 දෙනෙක් ජාතීන් අනුව පත්කෙරුණු අතර ඉතිරි තිදෙනා ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් පත්කරන ලදී.

රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාව

ලංකාවේ ආණ්ඩ ක්‍රම ව්‍යවස්ථා සංශෝධන ගැන සොයාබැලීම සඳහා බ්‍රිතාන්‍ය ආණ්ඩුව විසින් 1927 දී ඩොනමෝර් සාමිවරයාගේ සභාපතිත්වයෙන් පත්කෙරුණු රාජකීය කොමිසම, විධායක සභාවත් ව්‍යවස්ථාදායක සභාවත් එක්කරමින් වඩාත් පුලුල් එක් මන්ත්‍රී සභාවක් පිහිටුවීමට යෝජනා කළේ ය. 'රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාව' ලෙස හැඳින්වුණු එම සභාව හැට එක් දෙනෙකුගෙන් සමන්විත විය.ඒ අය අතුරින් පනස් දෙනෙක් ඡන්දයෙන් ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් තෝරාපත් කරගැනීමටත්, අට දෙනෙකු

ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් නම්කිරීමටත් යෝජනා කෙරුණි. ඒ අටදෙනාගෙන් හතර දෙනෙක් ඉංග්‍රීසි ජාතිකයන් වූහ, අනෙත් සිවුදෙනා මුස්ලිම්, බර්ගර්, මැලේ ජාතික සහ ඉන්දියානු ව්‍යාපාරික ප්‍රජාව නියෝජනය කරන අය වූහ. මීට අමතරව රජයේ සේවයේ ප්‍රධාන නිලධාරීන් තිදෙනා ද මන්ත්‍රණ සභාවේ සාමාජිකයින් වූහ. 'රාජ්‍ය ලේකම්වරුන්' ලෙස හැඳින්වුණු ඒ තිදෙනාගෙන් ප්‍රධාන ලේකම් ආරක්ෂක, විදේශීය කටයුතු සහ සහ රජයේ සේවය පිළිබඳවත්, මූල්‍ය ලේකම් මුදල්, සැපයුම් සහ ආයතන පිළිබඳවත්, නීති ලේකම් නීතිය සහ අධිකරණය පාලනය පිළිබඳවත් කරුණු බාරව සිටියහ.

මන්ත්‍රණ සභාවේ රැස්වීම් වල මුලසුන හොබවනු ලැබුවේ මන්ත්‍රීන් විසින් තෝරා පත්කරගනු ලැබූ කතානායක විසින් ය. මුල්ම කතානායකවූයේ බලංගොඩ මන්ත්‍රී ඒ.එෆ්. (පසුව සර් ප්‍රැන්සිස්) මොලමුරේ ය. ඔහු 1931 ජූලි 17 සිට 1934 දෙසැම්බර් 10 දක්වා වසර තුනක් කතානායක ලෙස කටයුතු කර පුද්ගලික හේතූන් මත ඉවත්වූයෙන් ඉන්පසු කතානායකවූයේ එෆ්.ඔබේසේකර (පසුව සර් ෆොරෙස්ටර් - 1934-35) ය.

දෙවෙනි රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවේ කතානායක වූයේ ඩබ්ලිව්. දොරේසාමි (පසුව සර් වෛද්‍යලිංගම් - 1936-47) ය.

මන්ත්‍රණ සභාවේ කාල සීමාව අවුරුදු පහක් විය.

සර්ව ජන ඡන්ද බලය

ඩොනමෝර් කොමිසම විසින් කරන ලද නිර්දේශයක් අනුව 1931 දී මෙරට වයස අවුරුදු 21 න් ඉහළ ගැහැණු පිරිමි සියලුදෙනාටම ඡන්ද බලය හිමිවිය. එවකට කම්කරු ව්‍යාපාරයට නායකත්වය දෙමින් ලංකා කම්කර පක්ෂය පිහිටවූ ඒ.ඊ.ගුණසිංහ සහ ජාතික පුනර්ජීවනයක් ඇතිකිරීමට සටන් තළ අනගාරික ධර්මපාල හැර වෙනත් කිසිදු දේශපාලන නායකයෙකු ඡන්ද බලය ලබාගැනීම ගැන උනන්දුවක් දැක්වූයේ නැත. ඔවුන් ඊට කැමැත්තක් දැක්වූ බවක් නොපෙනුණි. බ්‍රිතාන්‍ය ජාතිකයින් පවා මුල් වරට ඡන්ද බලය පාවිච්චිකලේ ඊට දැවුරුද්දකට කලින් පැවති මැතිවරණයේදීය. බ්‍රිතාන්‍ය අධිරාජ්‍යයට යටත් රටවල් අතුරින් 'සුද්දන්ගේ රටවල්' ලෙස සැලකුණු ඕස්ට්‍රේලියාව, නවසීලන්තය සහ කැනඩාව හැරුණු විට මුලින්ම ඡනද බලය ලැබුණේ ලංකාවට ය. සර්ව ජන ඡන්ද බලය ලබා මුල් වරට ඉන්දියාවේ මැතිවරණයක් පවත්වනු ලැබුවේ 1952 දීය.

මේ අනුව, රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවට මන්ත්‍රීන් තෝරාගනු ලැබුවේ කලින් මෙන් සීමිත ඡන්දදායක පිරිසක් මගින් නොව වයස් ප්‍රමාණය අනුව සුදුසුකම් ලත් පිරිසක් විසින් ය. කලින් පැවති ආදායම සහ උගත්කමට සීමාවූ ක්‍රමය යටතේ එවකට ලක්ෂ 40ක් පමණවූ ජනගහණයෙන් ඡන්ද බලය හිමිවූයේ දෙලක්ෂයකට පමණ ය. 1931 මුල්ම රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභා මැතිවරණයේදී 15 ලක්ෂයකට වැඩි ප්‍රමාණයක් ඡන්දය දීමට සුදුස්සන් වූහ.

කලින් ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට තේරී පත්වී සිටි ජන නායකයෝ 1931 ජූනි මාසයේ පැවැත්වුණු මැතිවරණයේදී තේරී පත්වූහ. ඔවුන් අතර ඉහළින්ම සිටි ඩී.බී.ජයතිලක කැළණිය ආසනයටත්, ඩී. එස්.සේනානායක මීනුවන්ගොඩ ආසනයටත් පත්වූයේ නිතරගයෙනි. මේ දෙදෙනා මුලින්ම ව්‍යවස්ථාදායක සභාවට පත්වූයේ 1924 දීය.

එස්. ඩබ්ලිව්.ආර්.ඩී. බණ්ඩාරනායක වේයන්ගොඩින් ද, වාමාංශික ව්‍යාපාරයේ පුරෝගාමියකුවූ (පසුව ලංකා කොමියුනිස්ට් පක්ෂයේ නායක) දොස්තර එස්.ඒ.වික්‍රමසිංහ මොරවකින් ද පළමුවරට මන්ත්‍රී සභාවට තේරී පත්වූහ.

විධායක කමිටු

මන්ත්‍රණ සභාවේ කටයුතු සඳහා කතානායක, නියෝජ්‍ය කතානායක සහ නියෝජ්‍ය කමිටු සභාපති යන තිදෙනා හැරෙන්නට සෙසු මන්ත්‍රිවරුන් විධායක කමිටු හතකට බෙදා වෙන්කෙරුණි. මන්ත්‍රීවරුන් තමන්ට කැමති කමිටුවක සේවය කිරීමට තීරණය කළ අතර සෑම කමිටුවකම සභාපති ලෙස ඒ ඒ කමිටුවල සාමාජිකයින් විසින් එක් අයෙකු පත්කර ගන්නා ලදී. කමිටු වෙන්කෙරුණේ මෙසේය:

1 ස්වදේශ කටයුතු: සභාපති - ඩී.බී.ජයතිලක (පසුව සර් බාරොන්)

කාර්යයන්:ප්‍රාදේශීය පරිපාලනය, පොලීසිය, හිරගෙවල්, රේගුව

2 කෘෂිකර්ම සහ ඉඩම්: ඩී.එස්.සේනානායක

රජයේ ඉඩම්, කෘෂිකර්මය, වාරිමාර්ග, සමුපකාරය

නිදහසට ඔන්න මෙන්න

දෙවෙනි රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාව 1936 මාර්තු 17 වෙනිදා ආරම්භ කෙරුණි. පස් වසරකට වතාවක් නව මන්ත්‍රණ සභාවක් පත්කළයුතු වුවත් දෙවෙනි ලෝක සංග්‍රාමය හේතුවෙන් දෙවෙනි සභාව දිගටම පවත්වාගෙන යනු ලැබීය. මේ අතර, ඇමති මණ්ඩලය ශ්‍රී ලංකාවට පූර්ණ නිදහස ඉල්ලා සිටි අතර නව ව්‍යවස්ථා කෙටුම්පතක් ද බ්‍රිතාන්‍ය රජය වෙත ඉදිරිපත් කෙළේය. එම කෙටුම්පත ගැන සලකාබලන අතර ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව වෙනස්කිරීම ගැන මහජන මතයද විමසා බලා වාර්තාකිරීම සඳහා 1944 ජූලි මාසයේදී සෝල්බරි සාමිවරයාගේ ප්‍රධානත්වයෙන් කොමිෂන් සභාවක් පත්කෙරුණි. එහි සෙසු සාමාජිකයින්වූයේ විශව විද්‍යාල මහාචාර්යවරයකුවූ සර් ෆ්‍රෙඩ්රික් රීස් සහ වෘත්තීය සංගම් නායකයකුවූ සර් ෆ්‍රෙඩ්රික් බරෝස් යන දෙදෙනා ය.

එම කොමිෂන් සභාව විසින් කෙටුම්පත් කෙරුණු 'සෝල්බරි ව්‍යවසථාව' යටතේ රාජ්‍ය මන්තණ සභාව වෙනුවට බ්‍රිතාන්‍යයේ වෙස්ට්මිනිස්ටර් ක්‍රමය යනුවෙන් ව්‍යවහාරයට පත්ව තිබූ පාර්ලිමේන්තු ක්‍රමය මෙරටට හඳුනවාදෙනු ලැබීය. ඒ අනුව ලංකාවේ ද්විත්ව මණ්ඩල පාරේලිමේන්තුවක් ඇතිකරන ලදී. එකක් 'සෙනට් සභාව' නමින් උත්තර මණ්ඩලයකි. අනෙක පහළ මණඩලය වූ

මන්ත්‍රීන් 30 දෙනෙකුගෙන් සමන්විත සෙනට් සභාවට 15 දෙනෙක් නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලය විසින් තෝරා පත්කරගනු ලැබූ අතර ඉතිරි 13 දෙනා ආණ්ඩු පක්ෂය විසින් යෝජනාකරන ලදුව ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් පත්කරනු ලැබූහ.

මන්ත්‍රීන් 101 දෙනෙගෙන් යුත් නියෝජිත මන්ත්‍රී මණ්ඩලයට 95 දෙනෙක් ඡන්දදායකයින් විසින් පත්කරගන ලැබූ අතර ඉතිරි හය දෙනා ආණ්ඩුකාරවරයා විසින් සුලු ජාතීන් අතුරෙන් තෝරා පත්කෙරුණි.

පළමුවෙනි පාර්ලිමේන්තුව සඳහා මන්ත්‍රීවරුන් පත්කර ගැනීම සිදුවූයේ 1947 අගෝස්තු මාසයේ පැවැත්වුණු මැතිවරණයේදීය. එය පැවැත්වූයේ බ්‍රිතන්‍ය රජය විසින් නිකුත් කෙරුණු '1946 ලංකා ව්‍යවස්ථා ආඥාපණත' යටතේ පත්කෙරුණු සීමා නිර්ණයන කොමිසම විසින් තීරණය කරනු ලැබූ ඡන්ද කොට්ඨාශ අනුව ය. එම ආඥාපණතේ 40 වෙනි වගන්තිය යටතේ 1946න් පසු ලංකාවේ පැවැත්වෙන සෑම සංගණනයකින් පසුව අවුරුද්දක් ඇතුලත තිදෙනෙකුගෙන් යුත් කොමිසමක් විසින් ඡන්ද කොට්ඨාස සීමාවන් නිගමනය කළයුතුවේ. එම නිගමන සඳහා ඒ ඒ පළාත්වල ජනගහණය සහ ප්‍රමාණය සැලකිල්ලට ගනු ලැබීය.

එක් මන්ත්‍රීවරයෙකු පත්වූ ඡන්ද කොට්ඨාස අතුරින් වැඩිම ඡන්ද ප්‍රමාණයක් (36,489) ලැබුණේ අත්තනගල්ල ආසනයේ ය. ආසනය ජයගත් එස්.ඩබ්ලිව්.ආර්.ඩී.බණ්ඩාරනායක (එජාප) ඡන්ද 31,463 ත් ලබාගත් අතර වැඩිම වැඩි ඡන්ද ප්‍රමාණය (26,854) ද ලබාගත්තේය.

මැතිවරණයට ඉදිරිපත්වූ කාන්තාවන් තිදෙනාගෙන් ජයගත්තේ ෆොලරන්ස් සේනානායක (ලසසප - කිරිඇල්ල ආසනය) පමණි. අනෙත් දෙදෙනා - ඇඩිලින් මොලමුරේ (රුවන්වැල්ල) සහ නේසුම් සරවනමුත්තු (උතුරු කොළඹ)- රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවේ මන්ත්‍රීන්ව සිටියහ.

පළමුවෙනි රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවේ කතානායකව සිටි ඒ.එෆ්.මොලමුරේ (එජාප - රුවන්වැල්ල) වැඩි ඡන්දයෙන් කතානායක පදවියට පත්විය. ඔහුට ඡන්ද 58 ක් ලැබුණු අතර එච්.ශ්‍රී නිස්සංක (ස්වාධීන - කුරුණෑගල) ඡ්න්ද 41 ක් ලබාගත්තේය.

වැඩිම ආසන ප්‍රමාණයක් (42) දිනාගත් එක්සත් ජාතික පක්ෂයේ නායක ඩී.එස්.සේනානායක ආණ්ඩුව පිහිටුවීමට ආරාධනා කරනු ලැබ ලංකාවේ පළමුවන අග්‍රාමාත්‍යවරයා ලෙස ආණ්ඩුකාර සර් මන්ක් මේසන් මුවර් ඉදිරියේ 1947 සැප්තැම්බර් 24 වෙනිදා දිවුරුම් දුන්නේය. එදිනම 14 දෙනෙකුගෙන් යුත් ඇමති මණ්ඩලයක් ද පත්කෙරුණි.

එක්සත් ජාතික පක්ෂයට වැඩි ඡන්ද බලයක් නොතිබුණු නමුත් ලංකා ද්‍රවිඩ සංගමය සහ තවත් මන්ත්‍රවරුන් සමහරකගේද සහාය ඇතිව රජය පිහිටුවීය.

1948 පෙබරවාරි 4 වෙනිදා ලංකාවට නිදහස ලැබුණායින් පසුවත් යළිත් මැතිවරණයක් නොපවත්වා මෙම පාර්ලිමේන්තුව පවත්වා ගෙන යනු ලැබීය.

ආණ්ඩුකාරවරයාව සිටි සර් මන්ක් මේසන් මුවර් අග්‍රාණ්ඩුකාරවරයා ලෙස නම්කෙරුණු අතර නිදහස් පනත යටතේ ඔහු වගකිවයුතු වූයේ ලංකා පාර්ලිමේන්තුවටය.

ඊළඟ වසරේ ඔහු සිය සේවා කාලය අවසන්කොට ආපසුයෑමෙන් පසු සෝල්බරි සාමිවරයා අග්‍රණ්ඩුකාරවරයා ලෙස පත්කෙරුණි. ඔහු පැමිණෙන තෙක් අග්‍ර